

УРАЖЕННЯ ПЕЧІНКИ У ВІЛ-ІНФІКОВАНИХ: ПОШИРЕНІСТЬ КО-ІНФЕКЦІЇ ВІЛ/ГЕПАТИТ У СТРУКТУРІ ЛЕТАЛЬНОСТІ СЕРЕД ХВОРИХ НА ВІЛ-ІНФЕКЦІЮ

**Л.Р. Шостакович-Корецька, О.П. Шевченко-Макаренко,
Г.О. Ревенко, К.Ю. Литвин, О.О. Волікова,
О.О. Лесніча, О.О. Савченко, Ф.Я. Витт**

Резюме. *Проведено ретроспективний аналіз нозологічних форм летальних випадків в інфекційному стаціонарі. Вивчалась поширеність та стадії прогресування хронічних вірусних гепатитів у хворих на ко-інфекцію ВІЛ/гепатит у загальній структурі летальності серед хворих на ВІЛ-інфекцію. Було з'ясовано, що питома вага ко-інфекції ВІЛ /гепатит серед хворих на ВІЛ-інфекцію тримається на достатньо високому рівні та становить 37,4%, причому 91,4% з них, є особами працездатного віку, переважають пацієнти з ХГВС – 40 осіб (44,4%) та ХВГ В+С – 24 особи (26,7%) з мінімальною та помірною активністю 74 особи (82%), що являє собою певну медико-соціальну проблему.*

Ключові слова. *ВІЛ-інфекція, хронічний вірусний гепатит, ко-інфекція ВІЛ/гепатит, летальність, HBV, HCV.*

На теперішній час поєднана інфекція ВІЛ та хронічні вірусні гепатити В і С (ХВГВ і ХВГС) мають масштабне епідемічне розповсюдження і набули значущість глобальної соціальної, медичної, демографічної і загально-людської проблеми сучасності, тому що призводять до стійкої втрати працездатності та потребують довготривалого та дорогого лікування [1]. Спільні шляхи передачі вірусних гепатитів (В (HBV) і С (HCV)) та ВІЛ-інфекції, збільшення кількості споживачів ін'єкційних наркотиків та осіб, що мають незахищені та випадкові статеві контакти, призвели до значного підйому кількості хворих на ко-інфекцію ВІЛ/гепатит. За даними ВООЗ, на сьогодні в світі нараховується близько 350–400 млн носіїв HBV і більше 170 млн носіїв HCV. Ще близько 35 млн інфіковані ВІЛ [2]. Перебіг поєднаної інфекції ВІЛ та вірусами гепатитів В і С суттєво ускладнюється тим, що ВІЛ змінює перебіг вірусних гепатитів, порушуючи імунну відповідь (підвищує ризик переходу в хронічну форму гепатиту після гострої стадії); суттєво збільшує ризик розвитку гепатотоксичних побічних ефектів препаратів, що входять до схем антиретровірусної терапії (АРТ), тобто сприяє прогресуванню хронічних вірусних гепатитів і, як наслідок, збільшується загальна летальність. У свою чергу, вірусні гепатити являють собою несприятливий фактор для ВІЛ-інфікованих, прискорюючи зниження рівня CD4-клітин [3, 4]. Частота розвитку просунутих стадій

ВІЛ-інфекції/СНІДу та летальних випадків, обумовлених СНІД-асоційованими захворюваннями, суттєво вище у осіб з поєднаною інфекцією ХВГВ/ВІЛ та/або ХВГС/ВІЛ [5]. Ко-інфекція ВІЛ/гепатит значно погіршує прогноз перебігу ХВГС та ХВГВ та прискорює процес фіброзу печінки й розвиток цирозу печінки і гепатоцелюлярної карциноми. Згідно з опублікованими результатами обстежень, термінальна стадія хвороби печінки – часта причина госпіталізації і летальності хворих ко-інфекцію ВІЛ/гепатит [6].

Мета дослідження: проаналізувати поширеність хронічних вірусних гепатитів у хворих на ко-інфекцію ВІЛ /гепатит, характер уражень та стадії прогресування у загальній структурі летальності серед хворих на ВІЛ-інфекцію.

Матеріали та методи

Нами був проведений ретроспективний аналіз нозологічних форм летальних випадків у інфекційних хворих за даними КЗ «Дніпропетровська міська клінічна лікарня № 21 ім. проф. Є.Г. Попкової» ДОР» за 2011-2013 роки. Із 250 померлих в інфекційному стаціонарі 187 (75%) осіб мали діагноз ВІЛ-інфекція, з них супутнє ураження печінки, а саме, ХВГВ, ХВГС, ХВГ В+С чи токсичний гепатит – мали 90 осіб (48,1%).

У виділених хворих з діагнозом ВІЛ-інфекція було вивчено поширеність уражень печінки у хворих. Діагноз ко-інфекції ВІЛ /гепатит та ВІЛ /цироз встановлювали у хворих на ВІЛ за допомогою клініко-лабораторних, серологічних (ІФА – анти-НСV, анти-НВс_{ог}, НВsAg) та вірусологічних (ПЛР, вірусне навантаження) досліджень. Стадія цирозу печінки встановлювалася за класифікацією Чайлд-П'ю. Було проаналізовано поширеність та стадії ураження печінки залежно від віку, статі хворих, враховуючи дані основного клінічного та патологоанатомічного діагнозу.

Результати дослідження та їх обговорювання

Аналіз загальної летальності показав, що незважаючи на тенденцію до зниження, рівень летальності від ВІЛ-інфекції тримається на високому рівні та перевищує загальну інфекційну летальність (рис. 1).

Виявлено, що питома вага уражень печінки у різні роки становить від 45 до 52% та ко-інфекції від 32 до 42% серед летальних випадків на ВІЛ-інфекції. Заголом супутнє ураження печінки, а саме, ХВГВ, ХВГС, ХВГ В+С чи токсичний гепатит – мали 90 осіб, що становить 48,1%, з них вірусні ураження – 70 осіб (37,4%). Токсичний гепатит мали хворі на тлі споживання ін'єкційних наркотиків та вживання алкоголю. Серед померлих переважали чоловіки, відношення чоловіків і жінок склало 1:1,9 (табл. 1). Середній вік померлих з ко-інфекцію ВІЛ /гепатит становив (42,3±4,7) років, тобто переважали особи найбільш працездатного віку (18–50 років) 64 особи (94,4%).

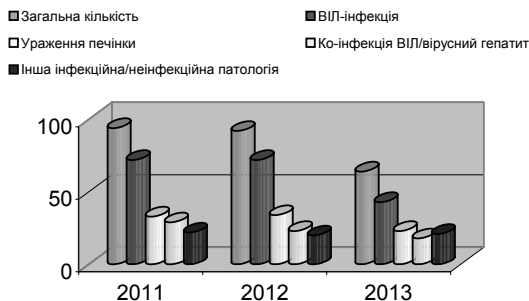

Рис. 1. Динаміка лікарняної летальності за 2011–2013 рр., кількість випадків (абс.).

Таблиця 1

Розподіл за віком та статтю хворих на ко-інфекцію ВІЛ/гепатит (абс.)

Вік, роки	18–29		30–39		40–49		50–59		60 та більше		Всього
	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	
2011	3	–	7	6	10	5	2	–	–	–	33
2012	4	1	9	7	9	4	–	–	–	–	34
2013	2	–	5	2	7	2	3	1	1	–	23

При детальному розгляді групи з патологією печінки виявилось, що серед хворих на ко-інфекцію ВІЛ / гепатит переважали пацієнти з ХВГС – 40 осіб (44,4%) та ХВГ В+С – 24 особи (26,7%). За активністю процесу частіше зустрічались мінімальна та помірна активність 74 особи (82%) (табл. 2 та 3).

Таблиця 2

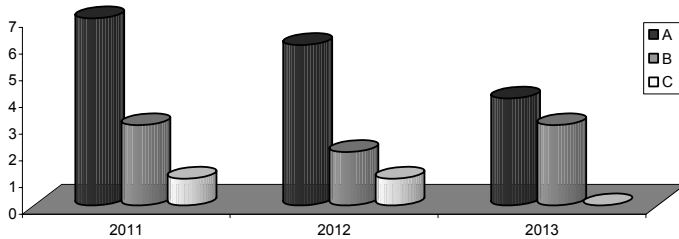
Нозологічні форми уражень печінки у хворих на ВІЛ/гепатит, (абс.)

Етіологія	Гепатит В		Гепатит С		Гепатит В+С		Токсичний гепатит		Всього
	Чол.	Жін..	Чол.	Жін..	Чол.	Жін..	Чол.	Жін..	
2011	1	-	16	6	2	4	3	1	33
2012	2	1	6	5	6	3	8	3	34
2013	2	-	5	2	7	2	2	3	23

**Активність хронічних гепатитів у хворих на ко-інфекцію
ВІЛ /гепатит (абс.)**

Роки \ Активність	Мінімальна	Помірна	Висока	Всього
2011	11	13	9	33
2012	20	12	2	34
2013	12	6	2	23

Цироз печінки мали 39% (n=27) хворих, причому переважно в стадії А та В за Чайлд-П'ю, що становило 92,6% (n=25) серед хворих цієї групи (рис. 2).

Рис. 2. Розподіл пацієнтів з цирозом печінки у ВІЛ-інфікованих за класом Чайлд-П'ю за 2011–2013 роки (абс.).

Виявилось, що більшість хворих на ко-інфекцію ВІЛ /гепатит мали пізні звернення за медичною допомогою та вперше виявлену ВІЛ-інфекцію (74,3%), не отримували АРТ, або отримували препарати в не оптимальному режимі (10%). На АРТ знаходились 18 (25,7%) пацієнтів. У більшості хворих, що перервали терапію, причиною припинення АРТ була низька прихильність до терапії та відмова пацієнта від терапії (94%). Низька прихильність до терапії була обумовлена наявністю залежності від наркотичних речовин та/або алкоголю, а також, відсутністю постійного місця проживання хворого. Також, виявилось, що від 20% до 31% хворих в різні роки померли на 1–3 добу з моменту госпіталізації, що було пов'язано з вкрай важким станом хворих, неможливістю повноцінного обстеження та лікування. За 3 роки у 33 випадках діагноз ВІЛ-інфекція був встановлений у поточному році, тобто діагностувалась на пізніх стадіях, що складає 17,6%.

Специфічне протівірусне лікування ХВГС не отримував жоден пацієнт, оскільки хворі мали пізні звернення та / або отримували протитуберкульозну терапію. 1 хворий з ХВГВ отримував тенофовір у складі АРТ.

Найбільш частою причиною смерті у хворих на ко-інфекцію ВІЛ/гепатит був генералізований туберкульоз – 72,9% (n=51), пневмоцистна пневмонія – 11,4% (n=8), хронічний вірусний гепатит в стадії цирозу – 7,1% (n=5) (з яких у 1 – кровотеча з вен стравоходу та 4 – печінково-ниркова недостатність), токсоплазмоз – 5,7% (n=4), генералізований кандидоз – 2,9% (n=2).

Висновки

Таким чином, з наведених даних ми бачимо, що летальність від ВІЛ-інфекції зберігає високу питому вагу серед загальної летальності по інфекційному стаціонару, що пов'язано з пізнім зверненням хворих до стаціонару та/або у пізніх стадіях ВІЛ-інфекції (17,6%). Супутнє ураження печінки у хворих складає у різні роки від 45 до 52% серед летальних випадків на ВІЛ-інфекції і негативно впливає на загальний перебіг ВІЛ-інфекції та смертність. Питома вага ко-інфекції ВІЛ /гепатит у загальній структурі летальності серед хворих на ВІЛ-інфекцію тримається на достатньо високому рівні і становить у середньому 37,4%, причому 91,4% з них, є особами працездатного віку (18–50 років). Серед хворих переважали пацієнти з ХГВС – 40 осіб (44,4%) та ХВГ В+С – 24 особи (26,7%) з мінімальною та помірною активністю 74 особи (82%), що являє собою певну медико-соціальну проблему.

Серед інших причин смерті серед хворих на ВІЛ-інфекцію ураження печінки, а саме печінково-ниркова недостатність та кровотеча з вен стравоходу спостерігались становила 7,1% (n=5) кількості хворих на ко-інфекцію ВІЛ/гепатит та 2,6% від загальної кідькості хворих ВІЛ-інфекцію.

Перебіг вірусних гепатитів на тлі імунodefіциту є несприятливим моментом, що потребує своєчасної діагностики та раннього початку лікування.

Своєчасна діагностика та специфічне противірусне лікування ХВГ в свою чергу сприятимуть поліпшенню ситуації, покращенню якості життя та зменшенню рівня летальності серед хворих на ВІЛ /гепатит.

Література

1. EASL Recommendations on Treatment of Hepatitis C 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.easl.eu/medias/cpg/HEPC-2015/Full-report.pdf>. – Назва з екрану.
2. Alter M.J. Epidemiology of viral hepatitis and HIV co-infection / M.J. Alter // J. Hepatol. – 2006. – Vol. 44. – P. 6–9.
3. Rockstrah J., Konopnicki D., Soriano V., et al. Hepatitis B and hepatitis C in EuroSIDA cohort: prevalence and effect on mortality, AIDS progression and to HAART. Presented at: 11th Conference on Retroviruses and opportunistic infections. San Francisco, Calif; February 8–11. – 2004. – Abstract 799.

4. Вплив антиретровірусної терапії на ефективність лікування хронічного вірусного гепатиту В на тлі ВІЛ-інфекції / Л.Р. Шостакович-Корецька, О.П. Шевченко, Г.О. Ревенко [та ін.] // Проблеми військової охорони здоров'я: збірник наукових праць. – Вип. 42. – Т. 2 – К., 2014. – С. 392–397.

5. Петренко В.І. Сучасний погляд на проблему поєднаної потрійної інфекції: туберкульозу, ВІЛ/СНІДу, гепатитів В і С / В.І. Петренко // Туберкульоз, легенева хвороба, ВІЛ-інфекція. – 2012. – № 4(11). – С. 5–11.

6. Spread of HIV/ hepatitis coinfection in the structure of HIV/ AIDS mortality / L.R. Shostakovych-Koretskaya, O.P. Shevchenko, G.O. Revenko [et al.] // Reviews in Antiviral Therapy & Infectious diseases. J. of abstr. and conf. reports from international workshops on Infectious diseases & Antiviral Therapy. Abstract Book 1st Central and Eastern European Meeting on Viral Hepatitis and Co-infection with HIV, 22-23 June 2015, Warsaw, Poland. – Vol. 7. – P. 20–21.

ПОРАЖЕНИЕ ПЕЧЕНИ У ВИЧ-ИНФИЦИРОВАННЫХ: РАСПРОСТРАНЕННОСТЬ КО-ИНФЕКЦИИ ВИЧ / ГЕПАТИТ В СТРУКТУРЕ ЛЕТАЛЬНОСТИ СРЕДИ БОЛЬНЫХ С ВИЧ-ИНФЕКЦИЕЙ

**Л.Р. Шостакович-Корецька, О.П. Шевченко-Макаренко, Г.О. Ревенко,
К.Ю. Литвин, А.А. Воликова, О.О. Леснича, О.О. Савченко, Ф.Я. Витт**

Резюме. Проведен ретроспективний аналіз нозологічних форм летальних випадків в інфекційному стаціонарі. Изучалась распространенность и стадии прогрессирования хронических вирусных гепатитов у больных ко-инфекцией ВИЧ /гепатит в общей структуре летальности среди больных ВИЧ-инфекцией. Было выяснено, что удельный вес ко-инфекции ВИЧ /гепатит среди больных ВИЧ-инфекцией держится на достаточно высоком уровне и составляет 37,4%, причем 91,4% из них, являются лицами трудоспособного возраста, преобладают пациенты с ХГВС – 40 (44,4%) и ХВГ В+С – 24 (26,7%), гепатит с минимальной и умеренной активностью 74 человека (82%), что представляет собой определенную медико-социальную проблему.

Ключевые слова: ВИЧ-инфекция, хронический вирусный гепатит, ко-инфекция ВИЧ / гепатит, летальность, HBV, HCV.

LIVER DAMAGE IN HIV-INFECTED PATIENTS: PREVALENCE OF CO-INFECTION OF HIV / HEPATITIS IN THE MORTALITY AMONG PATIENTS WITH HIV

**LR. Shostakovych-Koretskaya, OP. Shevchenko-Makarenko, GO. Revenko,
K.YU. Lytvyn, O.A. Volikova, OO. Lesnicha, O.O. Savchenko, F.YA. Witt**

Summary. A retrospective analysis of mortality cases in infectious hospital is performed. Prevalence and stages of progression of chronic viral hepatitis in patients with co-infection of HIV / hepatitis within total mortality cases among patients with HIV infection were studied. It was found that the proportion of co-infection of HIV / hepatitis among patients with HIV infection is kept at high level and is 37.4%. Among them, 91.4% belong to working age. Chronic hepatitis B is predominating: it is diagnosed in 40 cases (44.4%) and chronic hepatitis B + C in 24 cases (26.7%). Patients with moderate and minimum activity include 74 cases (82%), which present a certain medical and social problem.

Key words: HIV infection, chronic viral hepatitis, co-infection of HIV/hepatitis, mortality, HBV, HCV.